

nek. A további munka nem az erdész feladata, bár erősen érdekelve vagyunk és kíváncsian várjuk, megtörténnek-e azok az érélyes intézkedések, amelyek legelőink termőképességét visszaállítják és történik-e gondoskodás ezen intézkedések végrehajtásáról?

Mert az erdő ma már nem az a kifogyhatatlannak vélt vagyron, amelyből mindig uj és uj legelőterületet lehet nyerni az elpusztított régi helyett s mert már legfőbb ideje, hogy a földmivelésügyi miniszternél ne vonuljon fel egyik jó vidéki küldöttség a másik után, egytől-egyig legelőt és ismét csak legelőt kérve az elpusztult helyett.

*

Az ipari munkások biztosításáról szóló törvény tárgyalásával kapcsolatosan bejelentette a földmivelésügyi miniszter ur, hogy a mező- és erdőgazdasági munkások biztosításáról hasonló törvényjavaslatot szándékozik benyújtani. Az erdőgazdaságnak tehát számolnia kell azzal, hogy ebből folyólag bizonyos újabb terhek fognak reáharulni. Ugy véljük, hogy a kellő munkaerő lekötése érdekében és a humánus célra való tekintettel nem térhetünk ki az elől, hogy munkásainkról méltányos módon gondoskodjunk. De ezen újabb terhek láttára kétszeres okunk van kérnünk, hogy erdőgazdaságunktól mindaz elháríttassék, ami annak jövedelmezőségét csökkenthetné, tehát az a veszély is, amelyről fennebb megemlékeztünk.

A havasi legelők házikézelésben.

Irta: Szalagyi Emil m. kir. főerdész.

A földmivelési kormánynál mindinkább hódít az az eszme, hogy a havasi legelőknél, szakítva az eddigi bérleti rendszerrel, hova-tovább áttérjen az intenzív gazdálkodásra: az u. n. házikézelésre s az azzal szoros kapcsolatban álló állattenyésztésre.

A kisbirtokosok, valamint a munkásnép szempontjából a legelő kérdése igen fontos, különösen a hegyvidéken, ahol az állattenyésztés a népnek legfőbb jövedelmi forrása és a megélhetés alapja.

Ha a havasi legelők házikézelésbe vételének előnyeit és

céljait kutatjuk, mindenekelőtt azzal kell tisztába jönnünk, hogy az eddigi egyoldalú bérleti rendszernek mik a káros következményei, mert ezek megszüntetését várjuk az új eljárástól.

A nagy erdőtestet képező uradalomhoz tartozó havasi legelőket az azokban rejlő nagy nemzeti vagyonnak értékét és hasznát a birtokos eddig kellően nem méltányolta, hanem kényelmi szempontból haszonbér útján hol jól, hol rosszul értékesítette, de mindenütt a bérlőt tette urrá a havason.

A bérlő nagyon jól tudta, hogy a hegyvidéki népre nézve a havasi legelő életkérdés, mert az aránylag kevés szántó és rét a jószág nyári ellátására nem elegendő, azokat a havasra hajtani kénytelenek. S minthogy nem az üzletember dolga, hogy a magasabb szempontoknak a saját érdekét alárendelje, a népnek ezt a kényszerhelyzetét bérlő az üzlet e részleteinek lebonyolításánál saját céljaira alaposan kihasználta s a lelkiismeretesség egyáltalán ritkán játszott nagy szerepet.

Az egy jószág után fizetett legeltetési bért a bérlő állapította meg s annak tulmagas volta éppen a legszegényebb néposztályt sújtotta érzékenyen.

A havasra tömérdek jószágot hajtottak fel és így a bérösszeg és a befolyt legeltetési díjak közötti nagy különbség bérlőnek dus jövedelmet hajtott, anélkül, hogy a legelők jókarbantartására, szükséges berendezésekre: milyenek istállók, aklok és félszerek építésére valamit is áldozott volna. A legeltetést rendszertelenül gyakoroltatta, minek káros következményei csakhamar nyilvánultak a legelők elszegényedésében és a talaj tönkremenésében.

A legelőmarha okozta letaposás folytán — különösen esős időben — kopár utak származtak; ezt követte a termőrétegnek az esővíz által való lemosása. A tanyahelyeket mocsarak váltották fel és ellepték a kártékony és haszontalan gyomok. A legelő mindinkább kisebb területre szorult, a jószág mindinkább silányabb lett s mivel a hasznosító tejelőmarha istállók hiánya miatt nem volt elhelyezhető, a havasra csakis rideg jószágot hajtottak fel. Az állattenyésztés mindinkább kevesebbet jövedelmezett; végeredményében a nép elszegényedett, de a bérlőnek a bérlet busás jövedelmet biztosított.

A házikészítésnek mindezekben a bajokon segíteni kellett s

azért őszinte örömmel üdvözljük a földmívelési kormányt, midőn a felvidéki nép jólétének előmozdítása céljából meghonosította a Máramaros vármegye területén levő kincstári havasokon az eddigi bérletrendszer helyett a havasi legelőknek házikezelés és bárczázás útján leendő értékesítését, mely nemcsak alapja az okszerű gazdálkodásnak, hanem ezen a vidéken az amugy is égető szükséggé vált legelőkérdés gyors és helyes megoldásának legcélszerűbb módja.

Ennek a kezelésnek lényege röviden a következő:

A havasra marhát felhajtani szándékozó birtokosok kötelesek minden év tavaszán összes lábasjószág-állományukat bejelenteni, melyek kor és nem szerint részletezve, kimutatásba foglaltatnak.

A kimutatásból feltétlenül törlendőek elsősorban az állattenyésztéssel üzletszerűen foglalkozók állatai és a kincstárral peres viszonyban álló birtokosok állatai. Ha a bejelentések a megállapított marhabírásnál még ezután is nagyobbak, akkor a többlet törlendő a legtöbb állatot bejelentő birtokosok állataiból és pedig aránylag annyi, amennyi a megszabott marhabíráson felül van mindaddig, míg a megállapított marhabírással egyenlő állatszám marad.

A jóváhagyott bejelentési ívek, melyekben a havasra felvett állatok faja, neme, kora és száma tulajdonosonként ki van tüntetve, az előljáróság útján a birtokosoknak kézbesítetnek.

Az állattulajdonosok a jószág őrzésére és gondozására hivatott őrszemélyzetet maguk választják, de a kialakított pásztorbért havi részletekben a kincstár fizeti.

A havas megszállása rendszeren június elején történik, amikor a jószágnak van már mit legelnie.

A havasnak használati díjai, mint: legeltetési bér, istállóbér, pásztorbér és kezelési költségek együttesen az ezen célra készült legeltetési bárczák útján szedetnek be.

A legeltetés gyakorlása a havasi használati terv szerint történik, a négyes forduló beosztása szerint. A felhajtás alkalmával a havas déli részét, ott, ahol már elegendő fű van, pásztánszerűen 20—25 napon át legeltetik. Azután a 2-ik tagot járja a jószág szintén 20—25 napig, mely idő elmúltával az éjszakra fekvő 3-ik tagon már van annyi fű, hogy a legeltetést 20—25 napig kibírja. A 4-ik és 1-ső tagon a legeltetés befejezést nyer.

A netalán előforduló hózivatarok alkalmával az összes állatok, máskülönben pedig a beteg állatok a havason termett szénával táplálkoznak. E célból 8—10 holdnyi terület a legeltetés alól kivonatik, hogy a szükséges szénamennyiség termelésére szolgáljon.

Minden néven nevezendő építkezést, ugynevezett havasi berendezések létesítését, mint: istállók és majoros lakok építését, havasi rétek létesítését, a havasra vezető szekérutnak építését és jókarbantartását a birtokos teljesíti.

Ilyen nagyobb méretű berendezések létesültek a folyó évben a „Kraszna“ nevű kincstári havason, mely Királymező községgel mintegy 8—9 km hosszú szerpentinás gyaloguttal van összekötve. Tengerszin fölötti magassága 1240 méter. Kiterjedése 600 kataszt-rális hold.

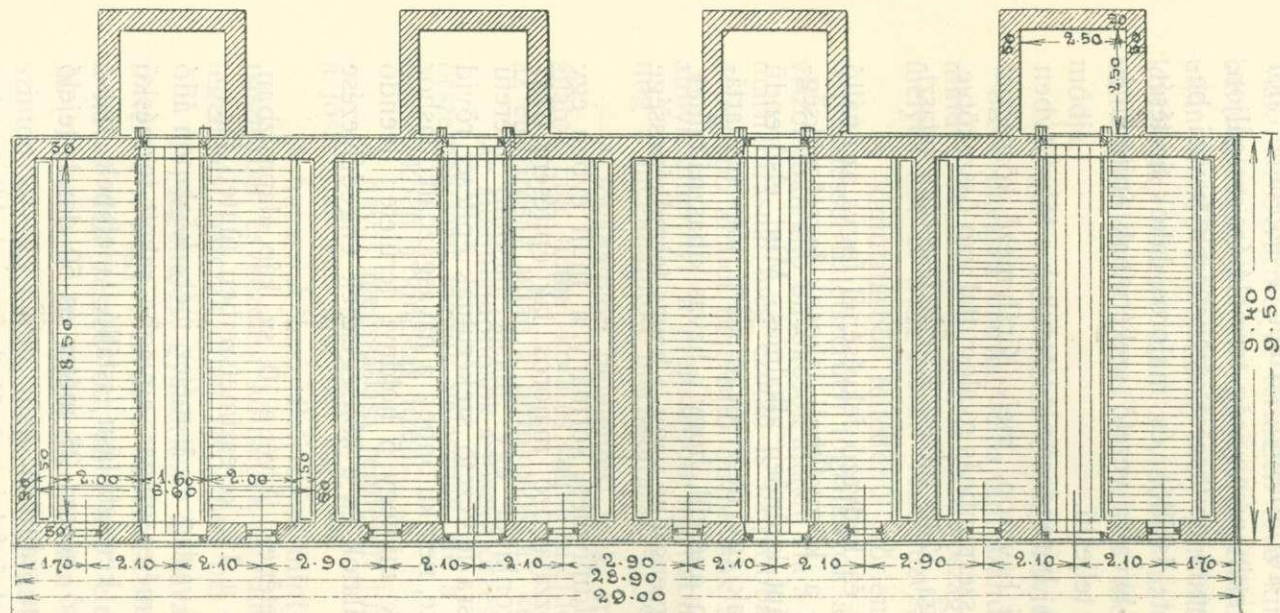
Jó termőképességénél és kedvező fekvésénél fogva az önálló havasgazdászra, valamint a környékbeli lakosok legelőszükségletének kielégítésére egyaránt kitűnően alkalmas. Mint elsőrendű havas, 250 normál jószágnak egy nyári évad alatti jókarbantartásához elegendő fűvet terem anélkül, hogy a havas kihasználtatnék, illetve a jövődő fűtermés gyengülne vagy a havas termőképessége veszélyeztetnék.

Ezen a havason a földmivelési kormány a múlt évben egy keresztállású istálló és hozzátartozó majoros lak építésére 6747 koronát engedélyezett. Azonkívül egy másik hasonló méretű istállónak, valamint a havasra felvezető szekérutnak építését rövid időn belül kilátásba helyezte, nemkülönben a havasgazdálkodáshoz megkívántató havasi rétnak mintegy 5 holdnyi területen leendő berendezésére az előmunkálatok és a költségeknek engedélyezése folyamatban vannak.

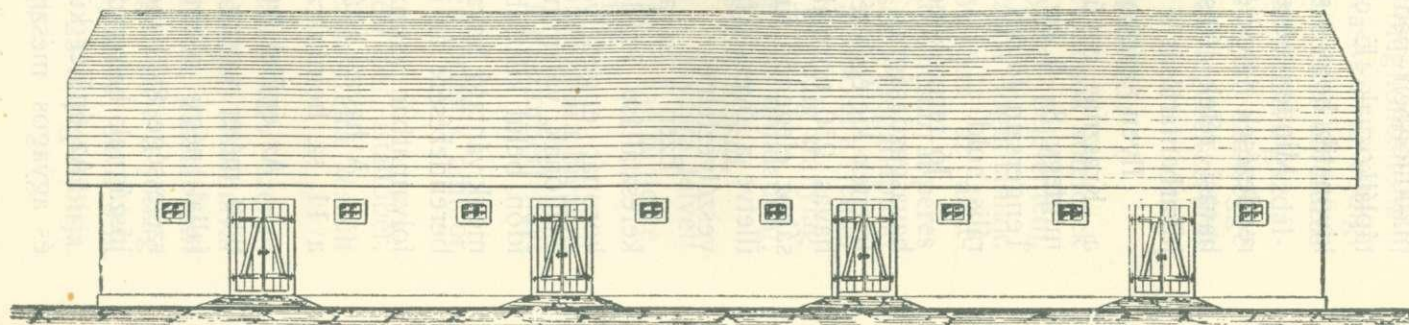
A havasi istálló épületének tervét a 10. sz. kép alaprajzban, a 11. sz. homlokrajzban és a 12. keresztmetszetben tünteti fel.

Az épület 0·60 méter vastag és 1 méter mély kőalapon álló 0·50 méter vastag és 2·40 méter magas agyagba rakott terméskő fallal négy részre osztott keresztállású istálló, melynek belső szélessége 8·40 méter, belső hossza 28 méter és 50 darab tejelő jószágnak befogadására van számítva.

Az épület külső és belső falai agyaggal vannak kitapasztva és agyagos mészhabarccsal kisimitva. A belső három keresztfal

10. kép. Havasi istálló alaprajza.

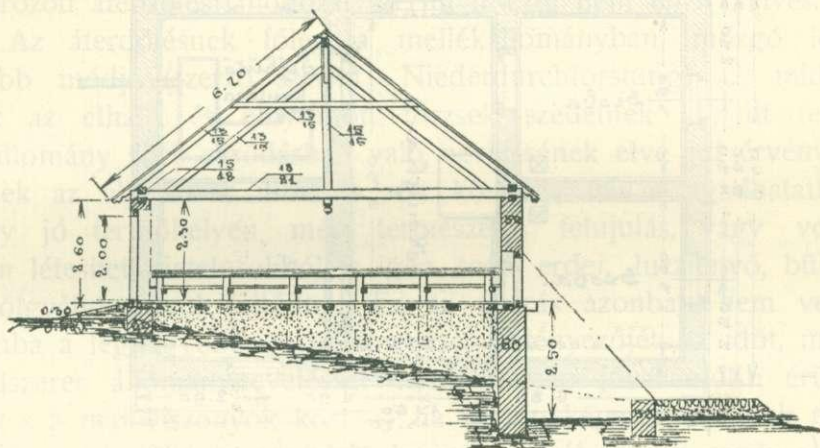

11. kép. Havasi istálló.

4 részre osztja az istállót s minden ilyen részben 1.60 m széles bükkfából faragott deszkajárda vonul, melynek két oldalán a trágyalécsatorna húzódik végig. Ezekhez csatlakozik az 1.75 méter szélességben párnafára fektetett 2 méter hosszú bükkfahidlás.

A jászol 0.50 méter széles és 0.30 méter mély. A kétszárnyú bejárati ajtók 2.10 méter magasak és 1.30 m szélesek. Az ablakok $0.90/0.60$ métereseek és a jobb szellőztetés céljából felülről lefelé nyílnak. Kivülről fatáblával zárhatók.

A bejárati ajtókkal szemben, a járda tulsó végén van a trágyahányó ajtó és a kőből épített trágyagödör. Ennek két oldal-

12. kép. Havasi istálló keresztmetszete.

fala mintegy 3 méter magasságból lefelé haladva, egyszersmind az istálló hátsó támfalait képezi. A támfalak közötti tér az alapfal szintjéig földdel van kitöltve és gyeptéglával befödve. Az istálló fedélszerkezete tisztán bükkfából készült és bükkfa-zsindelyvel van befödve.

Az istálló kiegészítő részét képezi a vele szemben épített majoros lak, mely szintén terméskőből épülve, 2 szobából, 2 kamarából és a közepén végigvonuló konyhából áll.

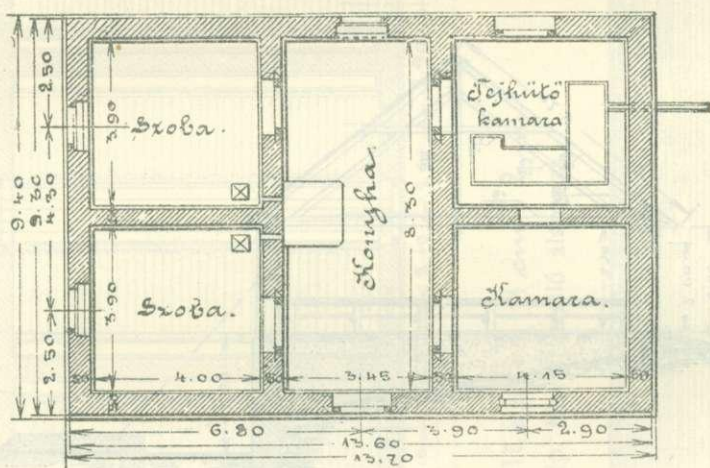
Alaprajzát a 13. sz. ábra mutatja. Méretei: 13.70 m hosszú, 8.40 m széles és 2.50 m magas. Külső és belső falai agyaggal vannak kitapasztva és fehérre meszelve.

A majoros lak a hegyoldalba van építve, minek előnye egy-

részt, hogy a szél ellen védve van, másrészt pedig a kamarák állandóan hűvösen tartatnak.

A kamrában lévő vízmedenceze táplálására 300 m távolságra fekvő forrás szolgáltatja a vizet, mely facsatornákon folyik oda. Ezek a facsatornák látják el egyszersmind az itatóvályukat is vízzel. Az ezekből kifolyó felesleges víz kisebb víztartókba jut és gummitömlők segítségével az istállók tisztítására szolgál.

Összehasonlítva a havasnak házi kezelés után való értékesítését az előbbeni rendszerrel, előnye szembeszökő és főleg abban nyilvánul, hogy okszerű legeltetés mellett és czélszerű berende-

13. kép. Havasi majoroslak alaprajza.

zések létesítésével a havas nem lesz tullegeltetve, hanem annak jókarbantartásával termőképessége folyton fokozódik.

A legeltetési bért a havas tulajdonos állapítja meg s annak alacsony volta mellett a szegény néposztálynak nemcsak az állattenyésztés fejlesztésére nyújt alkalmat, hanem mihelyt a hasznot-hajtó jószágok tulajdonosai a termények feldolgozása végett szövetkezve, ezeket egyszersmind értékesíthetik is, akkor a havasok házi kezelésének e jövedelmező módja a felvidék jólétének alapját fogja képezni.

